UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Samenvatting Kennisagenda kwetsbare (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen

Torij, H.; Lusse, M.; Kassenberg, A.; van Tuijl, C.; Gravesteijn, C.; Fukkink, R.

Publication date
2019

Document Version
Proof

Link to publication

Citation for published version (APA):
Torij, H., Lusse, M., Kassenberg, A., van Tuijl, C., Gravesteijn, C., & Fukkink, R. (2019). *Samenvatting Kennisagenda kwetsbare (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen*. Hogeschool van Amsterdam.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:12 Nov 2026

Samenvatting

Kennisagenda kwetsbare (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen

Hogeschool van Amsterdam
hogeschool Leiden
Hanzehogeschool Groningen
SAXION UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

praktijkgericht **onderzoek**

Kenniscentrum Zorginnovatie

HOGESCHOOL ROTTERDAM

Waarom een kennisagenda?

Ouders zijn essentieel voor de toekomstkansen van kinderen. Waar scholen, sociale en (gezondheids-) zorgvoorzieningen elkaar afwisselen, vormen ouders doorgaans een constante factor in het leven van hun kinderen. Het gedrag, de gezondheid en de sociale omgeving van ouders, ook al tijdens en voorafgaand aan de zwangerschap, zijn van grote invloed op de start van kinderen en hun toekomstige cognitieve, motorische en sociale ontwikkeling, gezondheid en zelfredzaamheid. Om hun kinderen goed te kunnen begeleiden in hun ontwikkeling hebben (aanstaande) ouders toegang tot en inzet van een goed ondersteunend netwerk en adequate professionele steun nodig.

Hoewel het met veel kinderen goed gaat in Nederland, groeit toch een aanzienlijk deel (15-20%) op in minder gunstige omstandigheden. Deze kinderen leven in gezinnen die kwetsbaar zijn, bijvoorbeeld vanwege ongunstige sociaaleconomische omstandigheden zoals armoede of werkloosheid, in combinatie met andere risicofactoren, zoals relatieproblemen (vechtscheidingen), psychische problemen of middelengebruik. Het risico bestaat dat de ouders van deze kinderen lagere gezondheidsvaardigheden en een lager opleidingsniveau hebben en minder zelfredzaam zijn dan andere ouders. Dit maakt ouders kwetsbaar, onder andere doordat zij zich onzekerder kunnen voelen gedurende de zwangerschap en in de opvoeding en begeleiding van hun kind , de voorschoolse en schoolse periode en soms minder participeren in de maatschappij. Kwetsbare gezinnen kunnen op verschillende leefge-bieden zorg en ondersteuning nodig hebben, zoals op het gebied van werk en inkomen, wonen, onderwijs, leefstijl, opvoeding, jeugdhulp, veiligheid en (geestelijke) gezondheid. Recent onderzoek laat boven-dien zien dat kwetsbare (aanstaande) ouders niet altijd in staat zijn zorg te vragen en niet altijd de weg weten te vinden naar passende hulp.

Als (aanstaande) ouders goed in hun vel zitten, bevordert dit het positief opvoeden en de start en ontwikkeling van kinderen. Om het

welbevinden en de toekomstkansen van kinderen te bevorderen, is het daarom van belang ook te investeren in het welzijn van de ouders. Met andere woorden: goede zorg voor (aanstaande) ouders is essentieel voor goede zorg voor kinderen. Goede zorg voor deze ouders vereist enerzijds een investering in het terugdringen van de risico's waaraan gezinnen bloot staan en anderzijds vraagt dit om aandacht voor beschermende factoren zoals een positief thuisklimaat, netwerkklimaat en levensvaardigheden van ouders. Gezinnen krijgen te maken met professionals uit uiteenlopende domeinen (zorg, onderwijs, sociaal) met elk hun eigen taal, cultuur, standaarden en opleidingen. Zeker in gezinnen met jonge kinderen wisselen instellingen en zorgprofessionals elkaar af en zijn deze bovendien niet altijd op elkaar aangesloten. Onderstaand overzicht laat zien met welke professionals (aanstaande) ouders in de verschillende leeftijdsfasen van hun kind te maken krijgen.

Leeftijdsfasen Domeinen	rondom geboorte	dreumes	peuter	kind	schoolkind
Gezondheidszorg					
Geboortezorg	X				
Jeugdgezondheids-zorg	X	X	X	X	X
Educatie					
Voor- en vroegschool-se educatie			X		
Integrale kind centra			X	X	X
Basisonderwijs				X	X
Aanvullend onderwijs				X	X
Sociaal					
Kinderopvang	X	X	X	X	X
Welzijn	X	X	X	X	X
Jeugd	X	X	X	X	X
Openbare ruimte	X	X	X	X	X

Het is de vraag wat kwetsbare (aanstaande) gezinnen nodig hebben aan ketengerichte samenwerking en afstemming tussen deze domeinen en om voldoende preventieve steun in de opvoeding te ervaren en om goed toegerust te zijn als ouders.

Het lectorenplatform

Het lectorenplatform *kwetsbare (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen* wil bijdragen aan het gezond, veilig en kansrijk opgroeien van jonge kinderen uit kwetsbare gezinnen. Daarom werkt dit platform aan een domein-overstijgende en ketengerichte agenda voor praktijkgericht onderzoek op dit thema. Met deze kennisagenda maken we inzichtelijk welke thema's (aanstaande) ouders en kinderen, professionals uit de gezondheidszorg, educatie en het sociale domein, en andere relevante stakeholders belangrijk vinden in de versterking van kwetsbare gezinnen.

De kennisagenda richt zich op kwetsbare (aanstaande) gezinnen met kinderen van min negen maanden tot negen jaar. Het lectorenplatform stelt zich ten doel om rond deze gezinnen:

- Een landelijke kennisinfrastructuur te ontwikkelen om kennis te genereren, delen en borgen
- Kennisuitwisseling te realiseren tussen domeinen zoals zorg, sociaal en educatie;
- Professionals in hun opleiding en praktijk toe te rusten met onderbouwde en effectieve werkwijzen en tools;
- (Aanstaande) ouders toe te rusten op een manier die aansluit bij hun behoeften.

Brede benadering

Bij het schrijven van deze kennisagenda hebben we gekozen voor een brede, integrale benadering. We richten ons op alle domeinen waarin kwetsbare (aanstaande) ouders en/of het jonge kind een thema is. In de zorg is preventie het belangrijkste door ons gedefinieerde thema. Omdat al vanaf de periode voorafgaand aan de zwangerschap veel

te winnen is, is de perinatale periode essentieel (zie Actieprogramma Kansrijke start, 2018). Pijlers in dit domein zijn de context van de zwangere en het gezin, (aanstaand en transitie naar) ouderschap, hechting, leefstijl en gezondheid, zelfredzaamheid en weerbaarheid. De landelijke JGZ preventieagenda (NCJ, 2019), bedoeld om de gezondheid en ontwikkelingskansen van alle kinderen te bevorderen, is een richtinggevend document in dit domein.

In het educatieve domein is kansengelijkheid van kinderen een belangrijk thema (zie ook het Programma Gelijke Kansen van OCW). In dit domein wordt ingezet op het ondersteunen van de taal- en brede ontwikkeling in de VVE, in samenwerken met ouders, thuisondersteuning en in voorzieningen voor aanvullend leren. Omdat onderzoek laat zien dat als er continuïteit in de thuis- en schoolomgeving wordt ervaren, dit bijdraagt aan het welzijn en de schoolmotivatie en -resultaten van kinderen, is ook de samenwerking met ouders rond deze ontwikkeling relevant.

Voor de ontwikkeling van kinderen uit kwetsbare (aanstaande) gezinnen, is het van belang om hun ouders te ondersteunen in hun ouderschap. In het sociale domein wordt sinds de invoering van de nieuwe Jeugdwet (2015) en de daarmee gepaard gaande transformatie van jeugdprofessionals een ander handelingsrepertoire gevraagd om belaste ouders te ondersteunen in hun ouderrol. Zij moeten preventief én omgevingsgericht kunnen werken: aansluiten bij de leefsituatie, versterken van sociale buurtnetwerken, vergroten van het sociale netwerk van ouders en vroeg signaleren van risicosituaties. In situaties waar de opvoeding meer onder druk staat, zijn sociale netwerken extra van belang om te voorkomen dat kwetsbare (aanstaande) ouders in een isolement terecht komen. Inclusie is dan ook een belangrijk thema.

Thema's kennisagenda

Om tot een kennisagenda te komen, is samen met deskundigen uit het werkveld een analyse gemaakt van relevante domein-overstijgende en ketengerichte thema's en vraagstukken rond kwetsbare (aanstaande) gezinnen. Daaruit zijn vijf inhoudelijke thema's naar voren gekomen die belangrijk zijn voor toekomstig onderzoek en het ontwikkelen van tools voor de doelgroep van kwetsbare (aanstaande) ouders en de professionals die hen kunnen ondersteunen. Vier thema's zijn inhoudelijk gerelateerd aan kwetsbare (aanstaande) ouders en het jonge kind:

1. Preventief werken
   Het vroegtijdig signaleren van kwetsbare (aanstaande) gezinnen, en deze gezinnen al ondersteunen vanaf de perinatale fase en voorschoolse periode.
2. Participatie bevorderen
   Het bevorderen van participatie en sociale inclusie in de samenleving vanuit de vier leefmilieus: gezin, school en kinderopvang, de buurt en online. Daarnaast het stimuleren van actieve deelname aan het sociale, economische, culturele en politieke leven
3. Herkennen van armoede en achterstanden
   Het empoweren van (aanstaande) gezinnen die te maken hebben met de stress die armoede en schulden met zich meebrengen.
4. Versterken van netwerken
   Het versterken en stimuleren van het benutten van de netwerken waar (aanstaande) gezinnen deel van uitmaken en die om deze gezinnen heen staan. Dit betreft zowel de 'bonding' netwerken waarin ouders met mensen uit hun directe omgeving (familie en vrienden) elkaar sociale steun bieden, als de 'bridging' netwerken waarbinnen mensen op wat grotere afstand (kennissen, collega's, professionals) het netwerk versterken.

Het vijfde thema heeft betrekking op het samenwerken van professionals uit verschillende hierboven genoemde sectoren die te maken hebben met kwetsbare (aanstaande) ouders en het jonge kind:

5. Interprofessionele samenwerking
   Het ontwikkelen van interprofessionele samenwerking; het effectief leren samenwerken in een breed interdisciplinair netwerk en van daaruit inclusief en outreachend handelen.

Werkwijze

Het lectorenplatform werkt aan het ontwikkelen van een breed netwerk van professionals, beleidsmakers en onderzoekers om de komende jaren gezamenlijke onderzoeksprojecten uit te voeren op de in de kennisagenda geformuleerde thema's. Samen willen we werken aan praktijkgerichte, innovatieve oplossingen die bijdragen aan het adequaat toerusten van (aanstaande) ouders en (aankomende) professionals en een geschikte professionele infrastructuur en kennisuitwisseling. We doen dat door te kiezen voor praktijkgericht onderzoek dat:

- Gericht is op het beantwoorden van niet alleen de 'waarom' vraag, maar ook van de 'hoe' vraag;
- Participatief is: onderzoekers werken samen met professionals, (aanstaande) ouders en kinderen aan de totstandkoming en de uitvoering van het onderzoek;
- Gebruik maakt van innovatieve onderzoeksmethodes die beter aansluiten bij de doelgroep van kwetsbare, niet altijd taalvaardige (aanstaande) ouders en kinderen (bijvoorbeeld storytelling, in kaart brengen en versterken van levensvaardigheden, thuis- en netwerkklimaat van ouders);
- Social design inzet om een bijdrage te leveren aan het welzijn van (aanstaande) ouders en kinderen. Het ontwerpproces draagt bij aan sociale verandering en geeft inzicht in complexe problematiek;
- Resultaten oplevert voor de praktijk en beleid (een werkbare aanpak voor kwetsbare (aanstaande) gezinnen), voor de wetenschap (nieuwe kennis), voor opleidingen (scholing en/of nascholing).

De kennisagenda is opgesteld door het lectorenplatform kwetsbare (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen, bestaande uit: Hanneke Torij en Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam), Annelies Kassenberg (Hanzehogeschool Groningen), Cathy van Tuijl (Saxion Hogeschool), Carolien Gravesteijn (Hogeschool Leiden), Ruben Fukkink (Hogeschool van Amsterdam).

Het lectorenplatform en de kennisagenda zijn tot stand gekomen met subsidie van de Nederlandse Wetenschapsagenda (NWA) binnen de route 'Jeugd in ontwikkeling, opvoeding en onderwijs'.